

ТЕМА 3 РЕАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ

1. Реальні інвестиції та їх структура та особливості.
2. Напрями та форми реальних інвестицій.
3. Капітальні інвестиції та їх характеристика.
4. Основні засоби інвестиційної сфери.
5. Методи нарахування амортизації.
6. Інвестування в оборотний капітал. Структура оборотних коштів інвестиційної сфери.
7. Стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки.

 Ключові поняття та терміни: інноваційні інвестиції, реальні інвестиції, капітальні інвестиції, основні засоби, амортизація, оборотний капітал.

1. Реальні інвестиції : структура, особливості.

Реальні інвестиції – це вкладання коштів в основний капітал суб'єкта господарювання (основні виробничі фонди, основні невикористані фонди, нематеріальні активи, довгострокові фінансові вкладення) та оборотний капітал (оборотні фонди та фонди обігу).

Основні особливості реальних інвестицій:

- 1) Основна форма реалізації економічного зростання підприємства. Реальні інвестиції дозволяють шукати нові ніши на ринку реального товару, забезпечувати постійне зростання своєї ринкової вартості;
- 2) Основою реального інвестування є операційна діяльність підприємства: обсяг виробництва, асортимент продукції, рівень технологічного розвитку підприємства, операційні витрати;
- 3) Вдалий інвестиційний проект пов'язаний з реальним інвестуванням забезпечує суб'єкту господарювання постійний більш високу прибутковість ніж фінансові інструменти;
- 4) Термін окупності реальних інвестицій більш тривалий. Об'єктам інвестування притаманне моральне та фізичне старіння.
- 5) Реальні інвестиції найменш ліквідні та мають більший ризик інвестування ніж фінансові

Етапи формування політики управління реальними інвестиціями

- 1) Аналіз інвестиційних проектів ретроспективного періоду;
- 2) Планування інвестування в засоби виробництва виходячи зі стратегічних напрямів суб'єкта господарювання (обсяг оновлення основних засобів, планове придбання нематеріальних активів, збільшення матеріально – технічних засобів);

3) Визначення форм реального інвестування виходячи із існуючих критеріїв: рівень впровадження ресурсозберігаючих технологій, конкурентоспроможність, оновлення виробничого потенціалу;

4) Розробка бізнес планів реальних інвестицій;

5) Формування портфеля реальних інвестицій виходячи з схильності до ризику;

б) Забезпечення реалізації окремих інвестиційних проектів.

Класифікація реальних інвестицій

1) відповідно до об'єктів вкладання

- об'єкти виробничого призначення;
- об'єкти невиробничого призначення;
- будови;
- черги будівництва;
- пускові комплекси;
- об'єкти будівництва;
- нове будівництво;
- розширення діючих підприємств;
- технічне переозброєння діючих підприємств.

2) відповідно до приросту фондів

- «чисті реальні інвестиції», які направляються на збільшення основного капіталу та утворення нових основних та частини оборотних фондів як виробничого, так і не виробничого призначення;

- «валові реальні інвестиції», які відрізняються від «чистих» на розмір одноразових витрат, які забезпечують просте відтворення.

3) за ознакою взаємозв'язків

- ***основна реальна інвестиція*** робить можливим безпосередньо досягнути поставленої мети, а результат реалізації у цьому разі забезпечує підприємству отримання прибутку у вигляді власних основних засобів, які воно експлуатує під власним керівництвом. Основні інвестиції звичайно реалізують у межах території підприємства, поруч з виробничими спорудами. До них входить також будівництво допоміжних, адміністративних будівель, інженерних мереж тощо;

- ***супутні інвестиції*** полягають в сприянні реалізації основних інвестицій або виконанні допоміжної ролі. Вони звичайно реалізуються за межами території підприємств та слугують розвиткові іншого підприємства, яке активізує знову створені основні засоби та експлуатує споруди.

4) відповідно до умов здійснення

- інвестиції у «зовнішні умови», тобто в найбільш вигідні вкладання вільних коштів у сторонні виробничі та інші структури;

- інвестиції у власну діяльність, тобто найбільш вигідне вкладання капіталу в підвищення конкурентоспроможності власного підприємства як за рахунок внутрішніх, так і за рахунок зовнішніх джерел фінансування.

2. Напрями та форми реальних інвестицій.

Основні напрями реальних інвестицій: інвестування у приріст оборотних активів, інноваційне інвестування, капітальне інвестування (капітальні вкладення).

1) Капітальне інвестування (капітальні вкладення);

Основні форми капітального інвестування:

✓ **Придбання цілісних майнових комплексів.**

Відповідно до ч. 2 ст.191 Цивільного кодексу України до складу підприємства як єдиного майнового комплексу входить усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом;

У законі України «Про оренду державного та комунального майна», цілісний майновий комплекс визначено як господарський об'єкт із завершеним циклом виробництва продукції (робіт, послуг) із наданою йому земельною ділянкою, на якій він розміщений, автономними інженерними комунікаціями, системою енергопостачання.

✓ **Капітальне будівництво. Відповідно до Постанови КМУ від 27.12.2001 «Про затвердження фінансування капітального будівництва» капітальне будівництво - процес створення нових, а також розширення, реконструкція, технічне переоснащення діючих підприємств, об'єктів виробничого і невиробничого призначення, пускових комплексів (з урахуванням проектних робіт, проведення торгів (тендерів) у будівництві, консервації, розконсервації об'єктів, утримання дирекцій підприємств, що будуються, а також придбання технологічного обладнання, що не входить до кошторису об'єктів);**

✓ **Технічне переоснащення. Відповідно до Постанови КМУ від 27.12.2001 «Про затвердження фінансування капітального будівництва» технічне переоснащення діючих підприємств - комплекс заходів щодо підвищення техніко-економічного рівня окремих виробництв, цехів і дільниць на основі впровадження передової техніки та технології, механізації та автоматизації виробництва, модернізації та заміни застарілого і фізично зношеного устаткування на нове більш продуктивне. Технічне переоснащення здійснюється без розширення виробничих площ;**

✓ **Розширення діючих підприємств - будівництво нових і розширення існуючих окремих цехів та об'єктів основного, підсобного та обслуговуючого призначення на території діючих підприємств з метою створення додаткових або нових виробничих потужностей;**

✓ **Реконструкція діючих підприємств - переобладнання діючих цехів та об'єктів основного, підсобного та обслуговуючого призначення без розширення існуючих будівель і споруд основного призначення та без збільшення чисельності працівників з одночасним поліпшенням умов їх праці та охорони навколишнього природного середовища, здійснюване з метою вдосконалення виробництва та підвищення його техніко-економічного**

рівня, збільшення виробничих потужностей, зміни номенклатури продукції та поліпшення її якості.

2) Інноваційне інвестування

Інноваційні інвестиції – це вкладення коштів у нематеріальні активи, пов'язані з впровадженням досягнень науково-технічного прогресу (НТП). Інноваційні інвестиції (вкладення в інновації) забезпечують кількісні та якісні поліпшення виробничої діяльності підприємств завдяки впровадженню досягнень НТП і здійснюються з метою отримання прибутку, скорочення витрат на виробництво, успішної протидії конкурентам на товарних ринках, або досягнення соціального ефекту, наприклад, поліпшення екології, охорони здоров'я та умов життя населення, освіти. Інноваційні інвестиції складаються переважно з інтелектуальних інвестицій – вкладень в об'єкти інтелектуальної власності, що впливають з авторського, винахідницького та патентного права, права на промислові зразки і корисні моделі.

3) Інвестування у приріст оборотних активів

Інвестування приросту запасів матеріальних оборотних активів. Воно являє собою інвестиційну операцію, спрямовану на розширення об'єму використовуваних операційних оборотних активів підприємства, що забезпечує, тим самим, необхідну пропорційність (збалансованість) у розвитку позаоборотних і оборотних операційних активів у результаті здійснення інвестиційної діяльності. Усі перераховані форми реального інвестування можуть бути зведені до трьох основних його напрямків: капітального інвестування або капітального вкладення; інноваційного інвестування та інвестування приросту оборотних активів.

3. Капітальні інвестиції та їх характеристика

В сучасних складних умовах функціонування всіх галузей національної економіки необхідно створити необхідні фактори та інструменти розвитку стратегічних напрямів країни. Важливу роль у формуванні ефективних механізмів розвитку галузей відіграють капітальні інвестиції, адже вони є основним параметром відтворювального процесу що визначає можливості оновлення основного капіталу, проведення структурних реформ, стійкого довгострокового економічного та соціального розвитку країни.

Відповідно до Національного стандарту № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів», капітальні інвестиції - інвестиції, що спрямовуються у будівництво, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання, створення необоротних активів (включаючи необоротні матеріальні активи, призначені для заміни діючих, і устаткування для здійснення монтажу), а також авансові платежі для фінансування капітального будівництва;

Відповідно до П(С)БО №7 «Основні засоби» капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи - витрати на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість), виготовлення, придбання об'єктів матеріальних необоротних

активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу), що здійснюються підприємством.

Капітальні інвестиції – інвестиції в придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів. До інвестицій у матеріальні активи належать інвестиції в землю, існуючі будівлі та споруди, нові будівлі, споруди, об'єкти незавершеного будівництва, машини, обладнання й інвентар, транспортні засоби, довгострокові біологічні активи та інші необоротні матеріальні активи, які були придбані або створені для власного використання, включаючи витрати на капітальний ремонт, поліпшення, удосконалення, реконструкцію, модернізацію. До інвестицій у нематеріальні активи належать інвестиції в придбання або створення власними силами програмного забезпечення, баз даних, прав користування природними ресурсами, майном, прав на знаки для товарів і послуг, на об'єкти промислової власності, авторських і суміжних прав.

Аналізуючи динаміку капітальних інвестицій не можна оцінити її однозначно позитивно. На динамічні процеси реального інвестування значно вплинула фінансова криза 2008-2009рр.

Динаміка збільшення простежується у 2010-2011р., вартість капітальних за цей період збільшилась на 37%. Тенденція зростання залишається у 2012р. завдяки інтенсивного інвестування у будівництво нових спортивних об'єктів та оновлення інфраструктури у рамках підготовки до Євро-2012. Проте загострення політичної та соціально-економічної ситуації в країні наприкінці 2013 р. зашкодило закріпленню позитивної тенденції попередніх років. Як наслідок, обсяги капітальних інвестицій почали поступово скорочуватися. Зменшення у 2013 та 2014 роках склало 8 та 32% а у 2015р. – 7% (порівнюючи з 2012р.).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції 2010-2015рр.

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Капітальні інвестиції в економіку	189061	259932	293692	267728	219420	273116
Темпи зміни капітальних інвестицій в економіку (ланцюговий), %	103,4	137,49	112,99	91,16	81,96	124,47
ВВП у фактичних цінах, млн..грн	1082569	1302079	1411238	1454931	1566728	1979458
Рівень інвестування економіки, % до ВВП	17,46	19,96	20,81	18,40	14,00	13,80

Необхідною задачею залишається всебічний аналіз структури капітальних інвестицій.

Структура капітальних інвестицій за об'єктами вкладення необоротних активів у 2013-2015 році засвідчує, що підприємства вкладали більше коштів саме у матеріальну їх частину, питома вага яких склала понад 95%. Така ситуація, на перший погляд, є доцільною, оскільки спрямування коштів саме в активну частину матеріальних необоротних активів сприяє підвищенню ефективності інвестицій та підвищує мотивацію до подальшого інвестування. Водночас негативним є той факт, що вкладення у нематеріальні активи залишаються менш пріоритетним напрямом інвестування в Україні.

Таблиця 2

Динаміка капітальних інвестицій за об'єктами вкладення

Об'єкти капітальних кладень	2013		2014		2015	
	млн..грн	%	млн..грн	%	млн..грн	%
Усього	267728	100	219420	100	273116	100
інвестиції у матеріальні активи	257144	96,05	212035	96,63	254731	93,27
житлові будівлі	41567	15,53	33177	15,12	45609,8	16,70

Продовження таблиці 2

Об'єкти капітальних кладень	2013		2014		2015	
	млн..грн	%	млн..грн	%	млн..грн	%
нежитлові будівлі	47908	17,89	40859,7	18,62	43330,9	15,87
інженерні споруди	58769	21,95	46599,3	21,24	50948,7	18,65
машини, обладнання та інвентар	80971	30,24	68948,8	31,42	84423,2	30,91
транспортні засоби	16602	6,20	13830,4	6,30	19650	7,19
земля	1170,7	0,44	999,3	0,46	1441,8	0,53
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	2456,1	0,92	2034,2	0,93	2762,6	1,01
інші матеріальні активи	7699,7	2,88	5586,4	2,55	6563,9	2,40
інвестиції у нематеріальні активи	10585	3,95	7384,8	3,37	18385,5	6,73
з них						
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	5674,6	2,12	2974,3	1,36	12457,8	4,56
програмне забезпечення та бази даних	3508,7	1,31	3207,3	1,46	4908,4	1,80

Основним джерелом інвестування в Україні із року в рік залишаються власні кошти національних підприємств. Їх питома вага у останні роки становила понад 65% від усього обсягу інвестицій. Поряд з цим залученими джерелами інвестиційних ресурсів в Україні залишаються кошти населення у будівництво житла, кредити банків, кошти державного та місцевих бюджетів, кошти іноземних інвесторів, кошти вітчизняних інвестиційних компаній та інші джерела фінансування. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування
(тис.грн)

Джерела фінансування	2013	2014	2015
Кошти державного бюджету	6497846	2738652	6919520
Кошти місцевих бюджетів	7219174	5918198	14259982
Власні кошти підприємств та організацій	170675613	154629521	184351294
Кредити банків та інші позики	40878331	21739342	20740144
Кошти іноземних інвесторів	4881199	5639793	8185366
Кошти вітчизняних інвестиційних компаній, фондів	21770047	1504188	1102600
Кошти населення на будівництво житла	6574874	22064230	31985446
Інші джерела фінансування	9230938	5186006	5572084

Структура капітальних інвестицій за окремими напрямками у 2013-2015 рр. підтверджує, що більшість капітальних інвестицій були спрямовані на оновлення активів – 71-73%. Зазнали поліпшення, реконструкції або модернізації 15-16% загального обсягу активів. Інші 10-13% були використані або було проведено капітальний ремонт. Структура капітальних інвестицій за окремими напрямками наведена в таблиці 4.

Таблиця 4

Структура капітальних інвестицій за окремими напрямками

Напрями інвестування	2013		2014		2015	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Нові активи	196598161	73,43	156766082	71,45	194583779	71,25
Активи, які були використані	12262243	4,58	10288490	4,69	15998177	5,86
Витрати на капітальний ремонт	17963658	6,71	15368282	7,00	21144305	7,74
Витрати на поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, модернізацію	40903960	15,28	36997076	16,86	41390175	15,15

Відповідно до проведеного аналізу можна сформувати основні особливості капітального інвестування:

1) Переважна більшість об'єктів капітального інвестування це матеріальні активи. Інвестиції у нематеріальні активи не перевищують 4-5%;

2) Відсутність ефективної диверсифікації джерел фінансування. Основним джерелом інвестування в Україні із року в рік залишаються власні кошти національних підприємств. Причина тому нерозвиненість та шаблонність кредитування банків, відсутність інтересу інвесторів до об'єктів вітчизняного сектору;

3) Кошти капітального інвестування в більшості випадків (70%) спрямовуються на оновлення активів. Зазначений позитивний факт дає поштовх до розвитку національної економіки.

Таким чином на основі проведеного дослідження проблемних аспектів капітального інвестування в країні можна окреслити такі основні важливі положення:

1) Важливу роль у формуванні ефективних механізмів розвитку галузей відіграють капітальні інвестиції, адже вони є основним параметром відтворювального процесу. Капітальні інвестиції - це інвестиції в придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів;

2) Відповідно до проведеного аналізу визначено основні особливості капітального інвестування:

- переважна більшість об'єктів капітального інвестування це матеріальні активи. Інвестиції у нематеріальні активи не перевищують 4-5%;

- відсутність ефективної диверсифікації джерел фінансування. Основним джерелом інвестування в Україні із року в рік залишаються власні кошти національних підприємств. Причина тому нерозвиненість та шаблонність кредитування банків, відсутність інтересу інвесторів до об'єктів вітчизняного сектору;

- кошти капітального інвестування в більшості випадків (70%) спрямовуються на оновлення активів. Зазначений позитивний факт дає поштовх до розвитку національної економіки.

3) Відповідно до визначених особливостей можна сформувати основні проблемні аспекти капітального інвестування :

- інноваційний аспект: недооціненим напрямом інвестування залишаються вкладення у нематеріальні активи, зокрема в об'єкти інтелектуальної власності, ноу-хау, авторські винаходи, інформаційні технології, що можуть стати національним надбанням та ключовим стратегічним ресурсом вітчизняної економіки.

- нормативно – правовий аспект: недосконала законодавча база розвитку інвестицій;

- фіскальний: обтяжлива система оподаткування;

- фінансовий аспект: нестабільність національної валюти, втрата довіри до банківського сектору, неможливість залучення кредитних ресурсів через їх високу вартість;

- споживчий аспект: низький рівень трансформації заощаджень населення та прибутків бізнесу в інвестиції.

4. Основні засоби інвестиційної сфери.

Згідно з Податковим кодексом «основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 грн, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 2500 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зношенням та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)».

Відповідно до МСБО 16 «основні засоби – це матеріальні активи, якими підприємство володіє з метою їх використання в процесі виробництва, постачання товарів, здійснення послуг, надання в оренду, або для цілей управління, й які, як передбачається, будуть використовуватися протягом більш одного звітного періоду»

Відповідно до П(С)БО «основні засоби - матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)».

Для цілей бухгалтерського обліку основні засоби класифікуються за такими групами:

Основні засоби

- Земельні ділянки.
- Капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом.
- Будівлі, споруди та передавальні пристрої.
- Машини та обладнання.
- Транспортні засоби.
- Інструменти, прилади, інвентар (меблі).
- Тварини.
- Багаторічні насадження.
- Інші основні засоби.

Інші необоротні матеріальні активи

- Бібліотечні фонди.
- Малоцінні необоротні матеріальні активи.
- Тимчасові (нетитульні) споруди.

- Природні ресурси.
- Інвентарна тара.
- Предмети прокату.
- Інші необоротні матеріальні активи.

Згідно ст. 138.3.3. Податкового кодексу України класифікація основних засобів наступна (таблиця 5)

Таблиця 5

Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх амортизації

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, роки
Група 1 – земельні ділянки	–
Група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не пов’язані з будівництвом	15
Група 3 – будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
Група 4 – машини та обладнання	5
з них:	
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичної обробки інформації, пов’язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов’язані з ними комп’ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони та рації, вартість яких перевищує 2 500 гривень	2
Група 5 – транспортні засоби	5
Група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
Група 7 – тварини	6
Група 8 – багаторічні насадження	10
Група 9 – інші основні засоби	12
Група 10 – бібліотечні фонди	–

Група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	–
Група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
Група 13 – природні ресурси	–
Група 14 – інвентарна тара	6
Група 15 – предмети прокату	5
Група 16 – довгострокові біологічні активи	7

5. Методи нарахування амортизації.

Амортизація - систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації) (визначення відповідно до Податкового кодексу України)

Амортизація основних засобів (крім інших необоротних матеріальних активів) нараховується із застосуванням таких методів (відповідно до П(С)БО №7 «Основні засоби»:

1) прямолінійного, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів;

2) зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість;

3) прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи із строку корисного використання об'єкта, і подвоюється;

4) кумулятивного, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання;

5) виробничого, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.

Метод амортизації обирається підприємством самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання.

Звертаємо увагу: амортизація об'єктів основних засобів, що належить до груп 9 (інші основні засоби), 12 (тимчасові (нетитульні) споруди), 14 (інвентарна тара), 15 (предмети прокату), нараховується прямолінійним методом.

На основні засоби груп 1 (земельні ділянки) і 13 (природні ресурси) амортизація не нараховується.

Щодо малоцінних необоротних матеріальних активів та бібліотечних фондів, то їх амортизація може нараховуватися за рішенням платника податків одним із двох способів:

1) «50 % / 50 %». Згідно з ним амортизація нараховується в першому місяці використання об'єкта в розмірі 50 % його вартості, що амортизується, а решта 50 % нараховується в місяці списання об'єкта з балансу;

2) «100 %». За цим методом амортизація нараховується в першому місяці використання об'єкта в розмірі 100 % його вартості, що амортизується.

6. Інвестування в оборотний капітал. Структура оборотних коштів інвестиційної сфери.

У науковій літературі описано кілька підходів до розуміння сутності та змістовних особливостей оборотного капіталу. **Можна виділити такі чотири підходи, які є найпоширенішими:**

1. Оборотний капітал розуміється як сума грошових коштів, інвестованих для формування оборотних фондів та фондів обігу. Цей підхід наголошує на грошовій природі оборотного капіталу, одним із призначень якого є платіжне обслуговування капіталу взагалі. При цьому вчені, які тяжіють до цього підходу, вважають поняття "оборотний капітал", "оборотні засоби", "оборотні кошти", "обігові кошти" синонімами.

2. Оборотний капітал розглядається як сукупність мобільних активів, які використовуються протягом операційного циклу. Саме в такому плані подано визначення оборотних активів у законодавчо-нормативній базі.

3. Оборотний капітал розуміється як авансована вартість. Такий підхід трактує оборотний капітал як рухому відновлювальну частину вартості, що формується в результаті операційної діяльності.

4. Оборотний капітал розглядається як інвестиції, що вкладені в оборотні активи. Оборотний капітал фактично інвестується, тобто вкладається у певні об'єкти з метою отримання позитивних економічних результатів внаслідок звичайної господарської діяльності.

Оборотні кошти разом з основними є найважливішим елементом (фактором) виробництва. Неодмінною умовою для ведення підприємством господарської діяльності є наявність оборотних коштів (оборотного капіталу). Недостатня забезпеченість підприємства оборотними коштами

паралізує його діяльність і призводить до погіршення фінансового стану.

Оборотні кошти підприємства складаються з оборотних фондів і фондів обігу.

До оборотних фондів належить частина засобів виробництва, що витрачається в кожному виробничому циклі і повністю переносить свою вартість на вироблену продукцію.

Оборотні виробничі фонди включають: виробничі запаси; незавершене виробництво і напівфабрикати власного виробництва; витрати майбутніх періодів.

Виробничі запаси – це предмети праці, підготовлені для запуску у виробничий процес. У їх складі можна, у свою чергу, виділити такі елементи: сировина, основні і допоміжні матеріали, паливо та пальне, покупні напівфабрикати і комплектуючі вироби, тара і тарні матеріали, запасні частини для поточного ремонту тощо.

Незавершене виробництво та напівфабрикати власного виробництва.

Незавершене виробництво – це предмети праці (матеріали, деталі, вузли, вироби), що вступили у виробничий процес і перебувають у стадії обробки або складання.

Напівфабрикати власного виробництва – предмети праці, які не закінчені повністю виробництвом в одних цехах підприємства і підлягають подальшій обробці в інших цехах того самого підприємства.

Витрати майбутніх періодів – кошти, які витрачаються в даному періоді, але переносяться на собівартість продукції майбутнього періоду: витрати на розробку й освоєння випуску нових виробів, витрати на придбання науково-технічної та економічної інформації, витрати на передплату періодики тощо.

Фонди обігу – це частина оборотних коштів підприємства які забезпечують безперервність виробничого процесу.

До фондів обігу належать: готова продукція на складі підприємства; готова продукція, відвантажена, але ще не оплачена замовниками; грошові кошти на розрахункових рахунках підприємства; грошові кошти в касі підприємства; грошові кошти в незавершених розрахунках тощо.

Співвідношення між окремими елементами оборотних коштів або їхніх складових частин називається структурою оборотних коштів. Для вивчення складу та структури оборотні кошти групуються за такими чотирма ознаками: сфери обігу; елементи; охоплення нормуванням; джерела фінансування.

За **сферами обігу** оборотні кошти поділяються на оборотні виробничі фонди (сфера виробництва) і фонди обігу (сфера обігу). Оборотні кошти функціонують одночасно у сфері виробництва й у сфері обігу, проходячи три стадії кругообігу: постачання, виробництво та збут (реалізація). Наочніше кругообіг оборотних коштів виглядає таким чином:

Д – ВЗ – НЗВП – ГП – Д

На грошові кошти (Д) підприємство здобуває всі необхідні предмети праці для виробництва продукції, які набувають форми виробничих запасів (ВЗ), потім іде безпосередньо процес виробництва, предмети праці перебувають у стадії незавершеного виробництва (НЗВП), у результаті якого виходить готова продукція (ГП), вона реалізується, і підприємство за неї одержує певні грошові кошти (Д1). Таким чином засоби здійснюють один оборот, потім все повторюється знову.

За **елементами** оборотні кошти розподіляються на:

а) *виробничі запаси* (сировина, основні матеріали та покупні напівфабрикати, допоміжні матеріали, паливо, запасні частини для ремонту, малоцінні та швидкозношувані предмети);

б) *витрати на незавершену продукцію* (незавершене виробництво та напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів);

в) *готову продукцію* (продукція на складах, відвантажена продукція);

г) *грошові кошти і засоби в розрахунках* (грошові кошти, дебіторська заборгованість та інші розрахунки).

За **охопленням нормуванням** оборотні кошти розподіляються на нормовані та ненормовані.

Нормовані містять у собі всі оборотні кошти, які перебувають у сфері виробництва (виробничі запаси, витрати на незавершену продукцію, продукція на складах).

Ненормовані – відвантажена продукція, кошти і засоби в розрахунках, дебіторська заборгованість тощо.

За **джерелами формування** оборотні кошти розподіляються на власні та позикові.

Власні – кошти, що постійно перебувають у розпорядженні підприємства і сформовані за рахунок власних ресурсів: прибуток, заборгованість по заробітній платі, резерв на покриття платежів по відпустках, заборгованість постачальникам за поставлену сировину та матеріали тощо.

Позикові – внески власників у статутний фонд, кредити банку тощо.

Визначення потреби підприємства у власних оборотних коштах здійснюється в процесі нормування, тобто визначення нормативу обігових коштів.

Нормування – це встановлення економічно обґрунтованих (планових) норм запасу і нормативів за елементами оборотних коштів, необхідних для нормальної діяльності підприємства. Метою нормування є визначення раціонального розміру оборотних коштів, які відволікаються на певний строк у сферу виробництва та сферу обігу.

Нормування оборотних коштів здійснюється в грошовому вираженні. В основу визначення потреби в них покладений кошторис витрат на виробництво продукції (робіт, послуг) на планований період.

Застосовуються такі основні методи нормування оборотних засобів: прямого рахунку, аналітичний, коефіцієнтний.

Особливості різних елементів оборотних коштів визначають специфіку

їх нормування. Розглянемо нормування оборотних коштів на прикладі нормування виробничого запасу (нормативу обігових коштів по запасах сировини, основних матеріалів і покупних напівфабрикатів):

$$H_{в.з} = Z_n + Z_{стр} + Z_{тр}$$

Де

Z_n – запас поточний;

$Z_{стр}$ – запас страховий;

$Z_{тр}$ – запас транспортний.

Поточний запас – основний вид запасу, необхідний для безперебійної роботи підприємства між двома черговими поставками матеріалів. На розмір поточного запасу впливають періодичність постачання матеріалів за договорами та обсяг їхнього споживання у виробництві.

$$Z_n = P_{м.с.} * I_n$$

Де

$P_{м.с.}$ – середньодобова потреба в матеріалі;

I_n – інтервал між двома черговими поставками матеріалу.

Середньодобова потреба в матеріалі розраховується за формулою:

$$P_{м.с.} = \frac{H_p \cdot Q}{T}$$

Де

H_p – норма витрати матеріалу на одиницю продукції;

Q – обсяг виробництва продукції за певний період;

T – кількість днів у періоді.

Норма витрати матеріалу на одиницю продукції розраховується за формулою:

$$H_p = B_ч + B_m + B_{ини}$$

Де

$B_ч$ – чиста вага матеріалу у виробі;

B_m – відходи технологічні;

$B_{ини}$ – інші втрати, що виникають у процесі зберігання, перевезення тощо.

Страховий запас – другий за розміром вид запасу, що створюється на

випадок непередбачених відхилень у постачанні та забезпечує безперервну роботу підприємства.

$$Z_{стр} = Z_n * \alpha$$

Де

Z_n – поточний запас;

α – норма страхового запасу.

Транспортний запас створюється у разі перевищення строків вантажообігу порівняно зі строками документообігу на підприємствах, вилучених від постачальників на значні відстані.

$$Z_{тр} = П_{м.с.} * T_{тр}$$

Де

$T_{тр}$ – тривалість транспортного запасу.

Найважливішими показниками використання оборотних коштів на підприємстві є коефіцієнт оборотності оборотних коштів і тривалість одного обороту.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів ($K_{об}$) показує, скільки оборотів зробили оборотні кошти за аналізований період (квартал, півріччя, рік). Він визначається за формулою:

$$K_{об} = ПР / ОК$$

Де

$ПР$ – обсяг реалізації продукції за звітний період;

$ОК$ – середній залишок оборотних коштів за звітний період.

Чим вищий за даних умов коефіцієнт оборотності, тим ефективніше використовуються оборотні кошти.

Коефіцієнт завантаження засобів в обороті ($K_{зав.}$), зворотний коефіцієнту оборотності, визначається за формулою:

$$K_{зав.} = ОК / ПР$$

Тривалість одного обороту оборотних коштів показує, за який строк підприємству повертаються його оборотні кошти у вигляді виторгу від

реалізації продукції.

$$T_{об} = D / K_{об}$$

Де

D – тривалість періоду, за який визначається ефективність використання оборотних коштів.

Зменшення тривалості одного обороту свідчить про поліпшення використання оборотних коштів.

При прискоренні оборотності оборотних коштів з обороту вивільняються матеріальні ресурси, при уповільненні – до обороту залучаються додаткові засоби.

Найважливішим узагальнюючим показником рівня використання всіх матеріальних ресурсів на підприємстві є матеріаломісткість продукції:

$$M_{num} = \frac{M_i}{Q}$$

Де

M_i – кількість i -го матеріалу, витраченого на виробництво продукції;

Q – обсяг виробництва продукції.

Ефект прискорення оборотності оборотних коштів виражається в їхньому вивільненні. Вивільнення оборотних коштів через прискорення їх оборотності може бути абсолютним і відносним.

Абсолютне вивільнення має місце, якщо фактичні залишки оборотних коштів менші за норматив або залишки попереднього періоду при збереженні або перевищенні обсягу реалізації за даний період.

$$AB = OK_{баз} - OK_з$$

Де

$OK_{баз}$ – оборотні кошти базисного періоду.

$OK_{зв}$ – оборотні кошти звітного періоду.

Відносне вивільнення оборотних коштів має місце в тих випадках, коли прискорення їхньої оборотності відбувається одночасно з ростом обсягу випуску продукції, причому темп росту обсягу виробництва випереджає темп росту залишків оборотних коштів:

$$BB = OK_{баз} \frac{PP_{зв}}{PP_{баз}} - OK_{зв}$$

7. Стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки

Пріоритетними галузями економіки є галузі, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, створення нових робочих місць.

Пріоритетними галузями згідно з Законом України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» є:

1. Агропромисловий комплекс за напрямками - виробництво, зберігання харчових продуктів, у тому числі дитячого харчування, а також виробництво біопалива, з орієнтацією на імпортозаміщення.

2. Житлово - комунальний комплекс за напрямками: створення об'єктів поводження з відходами (побутовими, промисловими та відходами, які утворилися в результаті добування та перероблення корисних копалин і виробництва електричної та теплової енергії); будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері тепlopостачання, централізованого водopостачання та водовідведення.

3. Машинобудівний комплекс за напрямками - виробництво нових та імпортозаміщуючих видів комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, машин і устаткування, електричного устаткування, автотранспортних та інших транспортних засобів.

4. Транспортна інфраструктура за напрямками - будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері транспортної інфраструктури.

5. Курортно-рекреаційна сфера і туризм за напрямками - будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури.

6. Переробна промисловість за напрямком - імпортозаміщуюче металургійне виробництво.

Інвестиційним проектом у пріоритетній галузі економіки вважається інвестиційний проект, що передбачається реалізувати на новоствореному або діючому підприємстві, на якому буде проведено реконструкцію або модернізацію (за обов'язкової умови виділення окремого структурного підрозділу, на якому буде реалізовуватися інвестиційний проект) та який одночасно відповідає таким критеріям:

- 1) загальна кошторисна вартість перевищує суму, еквівалентну:
 - 3 мільйонам євро - для суб'єктів великого підприємництва;
 - 1 мільйону євро - для суб'єктів середнього підприємництва;
 - 500 тисячам євро - для суб'єктів малого підприємництва;
- 2) кількість створених нових робочих місць для працівників, які безпосередньо задіяні у виробничих процесах, перевищує:
 - 150 - для суб'єктів великого підприємництва;

50 - для суб'єктів середнього підприємництва;

25 - для суб'єктів малого підприємництва;

3) середня заробітна плата працівників не менш як у 2,5 рази перевищує розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року.

3. Інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, що передбачають використання державної підтримки, підлягають державній реєстрації спеціальним уповноваженим органом при Кабінеті Міністрів України у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.